

Тамара СЕНІНА

Свіжим струменем на початку ХХІ століття увійшли в історію літературного життя України перші переклади листів Юліуша Словацького українською мовою, здійснені Маргаритою Гецевич.

Поки що їх – двадцять сім* із ста сорока двох, адресованих матері в Кременець, у яких ранима душа романтичного генія у всій своїй щирості та чистоті відкриває перед читачем третього тисячоліття свою тугу за рідним містом. За отим незабутнім «утраченим раєм» – коханою «давньою батьківщиною», що постійно виринала в його уяві то з «ніжного блакитно-золотого, то із «сріблястого серпанку»¹. До них поет звертався не раз, будучи в далекій еміграції, у пошуках рідної підтримки, гармонії і тепла. Звідси розпочинала свій шлях його бентежна муза аби, повернувшись сюди, тут і спочити поміж затишних гір над Іквою.

Перекладених листів порівняно небагато. Проте вони навіть у такій кількості яскраво демонструють художнє багатство 600-сторінкового тому всієї епістолярної спадщини Словацького, визнаної однією з кращих у світовій літературі. І це вже добрий початок, який майстерно здійснила перекладач. Адже побажання, які ще донедавна в Україні висловлювали дослідники з приводу відсутності в українському перекладі його «прозових творів, щоденника і повної чарів епістолярної спадщини»² реалізувались, а листи стали затребувані читачем. Дякуючи їм, багатобарвний поетичний світ романтика постав ще виразнішим, а талановитий переклад Маргарити Гецевич безпрецедентно дозволяє і її ім'я поставити в один ряд з кращими українськими перекладачами, які, починаючи з 1860 року і до наших днів продовжують доносити до своїх співвітчизників багатогранність душі польського поета, що з непідкупною любов'ю ділила себе на два народи ...

*повністю переклала двадцять п'ять і ще два - частково (їх завершила Світлана Винниченко зі Львова).

Завдячуючи таким перекладачам як Іван Верхратський, Володимир Кольба, Василь Щурат, Сидір Твердохліб, Микола Старицький, Петро Стебницький, Олена Пчілка (1860-1866, 1876, 1880, 1897 р.р.), і далі – Микола Зеров, Марко Зісман, Євген Дроб'язко, Федір Петроненко (на початку XX століття), трохи пізніше – Микола Вороний, Борис Тен, Святослав Гординський, у 50-их роках і другій половині XX століття – Максим Рильський, Микола Бажан, Дмитро Павличко, Григорій Вєрвєс, Станіслава Левінська, Іван Глинський, Роман Лубківський, Іван Драч, Микола Вінграновський, Микола Жулинський, Іван Дзюба, Євген Сверстюк, Іван Смолій, Григорій Кочур, Єва Нарубіна, Ростислав Радишевський, Станіслав Шевченко, Віталій Коротич, Галина Гордасевич, Юрій Щербак, Віктор Коптілов, Іван Світличний, Віталій Шевченко, Валентин Струтинський, Володимир Вихрущ, Борис Демків, Іван Гарасевич та багатьом іншим, поет повернувся в край, з якого колись вийшов.

Тож, і Маргарита Гецевич – одна з них. Вона – кременчанка, науковець, літератор, автор статей і праць наукового та дослідницького характеру, публіцистичних нарисів і перекладів поезій поета, що в різні роки збагачували періодичні українські та польські наукові збірники і видання. Двадцять вісім років (із 1968 по 1996 рік) завідувала літературно-меморіальним відділом Юліуша Словацького у Кременецькому краєзнавчому музеї. Над перекладами листів активно працювала у 80-90-х роках, оскільки одних цитат, які використовувала для краєзнавчих цілей: лекцій, проведення екскурсій, організації виставок та вечорів було замало. Все ж у процесі роботи їх використовувала і далі. Так появився на світ її художньо-публіцистичний нарис «Якщо там будеш...»³. Пересипаний цитатами в українському перекладі, він витримав чотири видання і окремою двомовною книжкою вийшов у Кракові (1996 р.), Любліні (1999 р.), Львові (2001 р.) та польською мовою “
b
ę
dziesz
... ” – у Львові у 2010 році.

Перекладацька робота приносила радість, а дні особливого спілкування з поетом перетворювались у справжнє свято, яке хотілося ділити з іншими. Перекладала швидше для себе і колег по роботі...

Та несподівано музейне захоплення Маргарити Гецевич переросло у необхідність і якийсь дивний обов'язок: взяти на себе сміливість заповнити прогалину, яку чомусь знані перекладачі обминали, і розпочати переклад листів поета українською мовою. До цих пір разом із науковцями музею користувалася списками у перекладах російською, здійснені

невідомою М. Абкіною із Москви. Тридцять два листи, поміщені у другому томі вибраних творів «Юлиуш Словацкий», були видані в 1960 році у видавництві російської столиці «Художественная литература»⁴.

Згодом один із перекладених листів відважилася опублікувати повністю, інші – фрагментально у журналі-часописі «Євангельський голос»⁵, що вийшов у Кременці, в грудні 1993 року (№ 2) і в січні-червні 1996 року (№ 1-2). Іншим листам ще довго судилося чекати виходу в світ. Історія ж готувала для них особливий день.

У 2002 році, після завершення реставрації садиби Словацьких, Маргарита Гецевич передала рукописи на зберігання у новостворений в цьому приміщенні обласний літературно-меморіальний музей Юліуша Словацького, де листи поета у перекладі українською мовою стали не лише цінним фондовим збагаченням, а й предметом глибшого вивчення життя і творчості великого романтика для науковців. Відтоді тут і виникло невідступне бажання – дати їм друге дихання.

Однією зі спроб їх популяризації було публікування у періодичній літературно-мистецькій газеті «Година роздумів», яку музей почав видавати у 2004 році. Газета (в складі міської газети «Кременецький вісник») активно розповсюджувалася по місту. Та, зважаючи на її малий формат, невеликий обсяг сторінок і на досить солідний об'єм листів Словацького, їх друкування було припинено. Виношувалася думка видати їх окремим збірником. Згодом, знайшовши моральну підтримку у тодішнього керівництва Тернопільської обласної державної адміністрації (Ю. В. Чижмаря), та, пройшовши ряд інших адміністративних погоджень з інституціями, залученими до цієї справи, вдалося досягнути бажаної мети.

Двомовна книга «Листи до матері»⁶, упорядкована музеєм Юліуша Словацького, побачила світ у день 200-річчя від дня народження поета – 4 вересня 2010 року, через 160 років після його смерті. Ще з запахом свіжої фарби, тиражем у 500 примірників, новонароджене видання було доставлене із Тернопільського видавництва «Терно-граф» і частково роздароване гостям урочистостей, що з
їх
лися цього дня на ювілей великого Кременчанина з України та Польщі. Ця подія стала достойним дарунком для Юліуша Словацького, а для українського читача – чудовою нагодою торкнутися душі генія через одкровення із найдо-рожчою йому людиною – матір'ю – Саломеєю Словацькою-Бекю, до якої з різних країн у Кременець зліталася синова кореспонденція.

Мабуть, символічно, що переклад листів Словацького українською мовою розпочато саме в Кременці, куди все своє життя мріяв повернутися Юліуш, що книга до видання готувалася в музеї – колишній родинній садибі батьків, де він вчився робити свої перші кроки, і що в одному із сусідніх будинків з музеєм, у якому жила останні роки його мати, вона оберігала ці листи, як найдорогоцінніші скарби.

Написані в Дрездені, Лондоні, Парижі, Женеві, Неаполі, Римі, Бейруті, Вейту, Остенде, Ліворно, Флоренції, під відкритим небом – на морі, листи Юліуша Словацького майже повністю відтворили його життя і творчу діяльність під час багатолітнього перебування в еміграції і стали безцінним джерелом інформації для сучасних дослідників, що проливає світло на його філософію, таку глибоку і не завжди зрозумілу в епоху романтизму...

Не прочитавши цих листів, важко оцінити Словацького по-справжньому. Адже вони – не просто діалог сина з матір'ю, а особлива, хвилююча відверта розмова двох найрідніших, самотніх, зболених і віддалених один від одного часом та відстанню людей, яких цікавило усе до подробиць і в яких не могло бути нещирості чи неправди.

Діалог, майстерно переданий Маргаритою Гецевич, людиною із своєю індивідуальністю та оригінальним підходом до будь-яких речей, захоплює. І, перш за все тим, що, занурившись у життя Словацького, перекладач і читача веде за собою. І ти уже не відчуваєш поза чужим життям, а зливаєшся з ним, проймаєшся як внутрішнім світом героя, так і коловоротом подій, що з усіх сторін оточували поета в еміграції, за тисячі кілометрів від рідного дому. Його, страждаючого поляка, із невгасимою тугою за Кременцем, Волинню та Поділлям, які сховався, ще будучи студентом, у пошуках подробиць історії краю для своїх майбутніх шедеврів.

Збереження Маргаритою Гецевич колориту мови колишнього кременчанина допомагає читачу побачити у «титанічній»⁸ особі Словацького злиття і спорідненість думок та психології слов'ян, реальну дійсність, що панувала серед емігрантів у Парижі в першій половині XIX століття. Його жива, переповнена художніми образами розповідь, ніби просочується наскрізь крізь змальоване ним життя у країнах, де проживав і подорожував.

Збірник листів Словацького, що, врешті, виданий українською мовою, – надзвичайно цікава книжка, до якої щоразу повертаєшся з новим зачудуванням і сприймаєш у ній в сукупності – дивовижний світ автора та перекладача.

У цих листах – розповідь поета про побут і світське життя емігрантів, про особисті творчі плани на майбутнє та сокровенні почуття й переживання, надія на повернення у «давню свою батьківщину» і передчуття приреченості назавжди залишитися на чужині. В них муки сумління та розкаяння за недовершену бо-ротьбу за долю Польщі у Листопадовому повстанні 1830-го року і його нестримне бажання продовжити її у майбутньому. Тут його сповідь і пошуки єдиновірної дороги у духовний світ та перео-смислення власних вчинків і самоутвердження. Це – спогади про перебування в Німеччині, Франції, Англії, Італії, Швейцарії та змалювання подорожі на Близький Схід, що в найкращих бар-вах відтворює омріяну ним у дитинстві Святу Землю. Вона спра-вила на Словацького особливе враження, видозмінивши у ньому дух, що, як білий птах все вище і вище піднімав свої крила до Бога...

Бейрут, 19 лютого 1837 р. *З дня 14 на 15 я мав провести ніч біля Гробу Христа... При думці за цю ніч (так розігралися нер-ви) сльози одразу текли у мене з очей. Ніч, проведена біля Гробу Христа, лишила в мені сильне враження на все життя... А зем-ля ця, о, дорога моя, яка ж чудова! Якими вогнистого кольору ранункулами, якими блакитними і білими барвами вкрита, які нарциси, які іриси — як вона подібна до гарного килиму... Тільки гори, на яких стоїть Єрусалим, дикі, безплідні, надають цьому місту страшного вигляду. Жахливою є долина Йосафата... З-під олив Христа я взяв землі для моїх мертвих очей.*

Листи, адресовані матері в Кременець, кожного разу несли часточку душі Юліуша, що випливала із чистого джерела, маю-чи в собі якийсь особливий, хвилюючий дух людської покори. І тоді, коли поет роздумував над долею вітчизни, і тоді, коли йшлося про власне життя, і тоді, коли він пригадував собі свою зем-лю, коли марив на відстані за власним домом і селом на Поділлі, згадував Різдвяні Колядки, Великдень і – Бону, що височить над містом... **Женева, 23 серпня 1833 р.** *«Найдорожча мамо! Часом так напружую мою уяву, що бачу вас — бачу Кременець, килимки, що розцвітають під вашими руками — протягом багатьох годин дня я знаходжуся з вами. О, кохані мої! Не забувайте за мене, нехай я не перестаю перебувати з вами у вашому родинно-му колі...»*

Його листи просочені запахом квітів, які він дуже любив:

«... і тепер букет жовтих повних фіалок і левкоїв стоїть переді мною на триніжковому столикові, на якому пишу до тебе, Мамо! О, як ми будемо колись садити з тобою квіти і дерева, моя Мамо!» (Женева, 27 квітня 1834 р.)

У відповідь звучала самовіддана материнська любов, що давала хворобливому від народження Юліушу, впевненість у собі, натхнення для плідної творчості. Всупереч критикам, які напосідали на нього з усіх сторін в еміграції, він просив матір вірити в те, що його біографія буде ще благородною, а твори, написані ним, переживуть його. І це не були слова самовпевненого в собі поета. Він мав душу і мислення, які у передчутті своїм випереджали цілу епоху. Мати, незвичайна для свого часу та се-редовища жінка, розуміла це і, як могла, оберігала синове над-бання. Вона зіграла у творчому житті Юліуша особливу роль.

Згодом, наш сучасник, один з українських дослідників творчості поета Володимир Звениго-родський, скаже про неї: «Це їй, із поетичним ім'ям Саломея, дякуватимуть нові і нові покоління читачів епістолярної спадщини її геніального сина за збережені листи, які справедливо вважаються взірцем даного жанру»⁸.

Завдячуючи цим листам, Юліуш залишився прикладом особливого відношення до матері, а Саломея Словацька – взірцем непідкупної материнської любові для багатьох. І це, мабуть, здійснення одного з найбільших Юліушевих бажань, висловленого якимось у листі до неї, із Швейцарії:

«Мамо моя! Бог винагородить тебе за твою любов до сина якимсь дивним і невимовним щастям...» (Женева, 5 лютого 1835 року).

Побажання сина виявилось пророчим... Ця, здавалося б, звичайна жінка із провінційного міста, стала у світовій літературі чи не єдиною серед матерів «найкоханішою і найгарнішою з усіх жінок», яких знав Юліуш, його «десятою музою», «провідницею», «світлом у дорозі», «натхненницею усіх його поетичних творів», яку він порівнював із зіркою, що впала у долину і ронить трояндові сльози й іскріє синьо...».

Флоренція, літо, 1838 р. *«Найдорожча моя!... Не маю жодного приятеля, з яким міг би про все говорити відверто, тож нехай ці листи замінять мені все: стільки років писані щомісяця, вони мусять бути найкращою історією мого життя; з них му-сиш знати мене ліпше, ніж я сам себе, бо ніколи щоденника не пишу і не знаю, як і наскільки я за сім років змінився у способі життя і з погляду розуму. Якщо бачиш, дорога, щось прохідне у мені, якийсь фальшивий напрям думок, застережи мене, будь мені провідницею, світлом у*

дорозі. Я вже давно назвав Тебе моєю десятою музою».

Листування між матір'ю і сином перебувало під постійним контролем царської цензури, що після участі Юліуша Словацького у Листопадовому повстанні в Варшаві не випускала їх із поля зору ні на мить. Це була письмова розмова двох найрідніших людей, побудована на перефразуваннях, натяках, псевдонімах, котрі шифрували не тільки імена знаних на той час постатей у Кременці чи поза ним. Юліуш називав «дітьми» свої твори, «кузинкою» величав Польщу... Не зважаючи на заборону, Саломея Словацька продовжувала розповсюджувати синові книги і виступати проти російської імперії, про що йшлося на судовому процесі у Житомирі. Арешт матері, пауза у листуванні, занепокоєння сина... І, нарешті, зустріч у 1848 році у Вроцлаві після вісімнадцятирічної розлуки. Вона тривала два тижні. На вимогу пруських властей Юліуш по-прощався з матір'ю і повернувся в Париж.

Листування між ними і надалі залишалось єдиним засобом спілкування. Та на цей раз воно тривало недовго. Розлука з матір'ю, гіркота пережитої поразки нового польського повстання, що готувалось у Познані, і розвіяної віри у прийдешній день свободи польського народу сприяли загостренню його хвороби. Через дев'ять місяців (3 квітня 1849 року) Юліуша Словацького не стало. Поховали поета на кладовищі Монмартр у Парижі. У 1927 році прах перевезли у Краків і його саркофаг помістили біля саркофагу Адама Міцкевича в підземеллі кафедрального собору Королівського замку Вавель, адже, за висловом Пілсудського, він королям був рівний.

Так завчасно, більше, ніж півтори століття тому, закінчилося непросте життя Поета, залишивши про себе найдостовірніші спогади в листах, які також уже мають свою долю. Зберігалися вони, очевидно, в Кременці до кінця життя пані Саломеї, яка померла в 1855 році.

Після смерті Саломеї Словацької-Бекю спадкоємцями листів та інших пам'яток Юліуша Словацького стали її брат Теофіль Янушевський із дружиною Герсилією⁹. Поховавши чоловіка, пані Герсилія продала село Убень і виїхала до Львова. Одержану суму призначила для стипендій ремісників. На фонди від проданих посмертних видань Юліуша заклала фундацію ім. Юліуша Словацького при Львівському університеті, яка почала функціонувати в 1883 році. Таким чином, студенти філософського факультету та історії польської літератури Львівського університету були забезпечені стипендіями. Після смерті цієї самовідданої жінки усі пам'ятні речі Янушевських, а також Словацького, прийняли (очевидно їх близькі приятелі) Собещанські. Рукописи творів поета, за згодою пані Герсилії, були передані у Національний заклад ім. Оссолінських у Львові через

Антонія Малецького, упорядника першого тритомного видання «Посмертних творів Словацько-го», а також першого автора двотомної монографії «Юліуш Словацький, його життя і творчість на фоні сучасної епохи».

Далі творчу спадщину поета, його особисті речі, а також чи-малий стос родинних документів чекала драматична доля. Адже всі зібрані раніше пам'ятки після смерті Собещанських були розпорошені. Наприкінці XIX століття частина з них виявилась у родини Шавловських у м. Станіслав та у їхньої родички Клементини Вітославської у Львові. Не було відомо, в чиїх руках знаходилися листи Юліуша, написані до матері. І тільки пізніше, дякуючи до-сить відомому в Польщі колекціонеру Леопольду Мейєту¹⁰, який нав'язав контакт із згаданими вище та іншими особами, відкрилося таємниче зникнення багатьох речей. Листи Словацько-го до матері виявились у Клементини Вітославської. Пишучи листа Станіславу Шавловському (20 серпня 1903 року), Мейєт повідомляв, що він, придбавши давню колекцію листів поета, видав у 1899 році у Львівському видавництві «Польська Книгарня» двотом-ник епістолярної спадщини Словацького. Крім того, у плани Мейєта входила праця над кількатомовим виданням документів родини Словацьких. Але минали роки. Це видання так і не вийшло в світ. У 1912 році Леопольда Мейєта не стало. Помер, як особливий обранець долі, оточений надзвичайною атмосферою, серед рідкісних книг, мініатюр, картин, бронзових бюстів, гравюр...

У числі предметів, що складали його чисельні колекції налічувалось понад 200 предметів, що належали і Юліушу Словацькому та його рідним. За заповітом Мейєта усі ці речі, стали надбанням Варшави. Дуже цінним був набір автографів по-ета, його малюнків (близько ста) і фотографій родичів, що могли послужити рідкісним збагаченням любого музею. Та доля розпорядилася інакше. В роки гітлерівської окупації більшість із них була піддана цілковитому розпорошенню і знищенню. Саме тут зазнали трагічної долі і листи Словацького до матері. Вони, як і його книги, що були передані Мейєтом Бібліотеці Ординації Красінських, були спалені фашистами. Так сумно закінчилася історія з листами Словацького, які він адресував у Кременець. У 1944 році під час кількомісячного варшавського повстання були знищені й інші речі, що зберігалися в Національному Музеї.

Частина речей Юліуша Словацького, серед яких були і його деякі листи, писані до матері, зберегла-ся, дякуючи виставці «Словацький на тлі епохи», яку з нагоди 130-річчя від дня його народження, організувала у Кременецькому ліцеї науковець Варшавської Національної бібліотеки Марія Данілевич¹². У вересні 1939 року, коли німці бомбили Варшаву, їй разом з чоловіком вдалося приїхати до Кременця і з виклада-чами ліцею переховати експонати в надійне місце. Згодом вони знайш-ли своє місце в музеях та інших закладах Кременця, Львова, Варшави, Вроцлава, Кракова, Вільнюса, куди були перевезені. Щодо переписки Юліуша із пані Саломеєю, то, дякуючи старанням Мейєта і вчасно виданому ним у Львові двотомника епістолярної спадщини, світова культура має її повне видання, а, відповідно, і кращі взірці листування.

Переклади листів Маргаритою Гецевич ще не повністю охопили їх бажаної кількості, все ж, початок зроблено, який дає поштовх для продовження цієї нелегкої, проте захоплюючої перекладацької роботи. Український читач чекає як розвитку наступних подій, що відбувалися на життєвих перехрестях поета, так і бажання насолоджуватися його невичерпно образним мисленням, філософськими роздумами над життям і духовними перемогами над самим собою.

Дивна річ спостерігається за тими, хто, наблизившись до постаті Словацького, починає самовіддано працювати. Не лише в ім'я блага поета, а й заради суспільства, на яке він розсівав свою любов. Таке враження, наче, сприяючи в тому, він веде тебе за собою і приводить туди, де тобі необхідно бути, у час дуже сприятливий для розвитку наступних подій... Маргарита Гецевич – одна із тих, яка має радість саме таких пережиттів.

Ще задовго до того, як виникла думка перекладати його листи, вона вирішила на початках своєї діяльності у літературно-меморіальному відділі, присвяченому Словацькому, попрацювати в архівах Львова, Вільнюса, Кракова, де могли б бути рукописи поета. Не покидала думка про його кореспонденцію з матір'ю... Ідея була не нав'язливою, а через це кожного разу відчувала хвилювання, коли у пошуках тих же речей перебувала у загаданих закладах. Все ж, пережиття в архіві Вільнюського університету були особливими.

Пізніше в художньо-публіцистичному нарисі «У пошуках листів Юліуша Словацького», опублікованому в 1976 році у журналі «Жовтень» у Львові, Маргарита Гецевич писала: «Я йшла покрученими хідниками, а уява малювала постаті, такі милі серцю – молоденького Тараса Шевченка, ще кріпака, який саме тут брав уроки у відомих художників малювання, ватажка університетських філоматів Адама Міцкевича, запального мрійника Юліуша Словацького, який, навчаючись у цьому університеті, формував свої погляди, кристалізував таланти поета... А їх тіні вели далі, у глибину часу, в епоху гуманістичних ідей та революційного романтизму – у ХІХ століття... Працювала під готичним склепінням невеличкого залу рукописного відділу університетської бібліотеки у старому-престарому будинку... Із стриманим хвилюванням розгортала тонкі й товсті папки і до болю в очах розбирала один аркуш за другим, сподіваючись знайти в них рядки, які торкалися того, хто став «запорукою дружби і співробітництва» – великого польського поета Юліуша Словацького, народженого в тихому волинському місті Кременці...

І от я тримаю в руках пухку папку. Її ще не оглядав ні один дослідник, її зміст ще не опублікований! А це – більше двадцяти листів у недавно придбаному архіві Балінських, писаних матір'ю Словацького з Кременця до Вільна, протягом 1828—1832 р.р. його дядьком Теофілем Янушевським, його дружиною і названою сестрою поета Герсилією та іншими. Листи писані до Балінських, Олександрі Бекю — рідної сестри Герсилії.

Листи збереглися з конвертами. Кожен із них за звичаєм ХІХ століття запечатано сургучною печаткою. Мене приваблює своєю вишуканою простотою і мудрою символікою маленька печатка Саломеї Словацької. В обрамленні овалу — рельєфна жіноча постать у довгих шатах. Вона спирається на якір — символ надії. Унизу напис французькою. "Elle m'e soutient" — "Вона мене підтримує". І справді, тільки надія підтримувала її, матір поета-вигнанця. Надія на щасливу майбутність батьківщини, свого єдиного сина».

Відрядження Маргарити закінчувалось. Лишався день. І, як це часто буває, писала вона, саме в останній момент віднайшлося те, про що мріялося, чого прагнулося знайти. Листи, написані Юліушем!.. І їх кілька! І один із них той, якого, мабуть, найбільше жадала – лист, адресований матері!...

У першому листі, написаному 14 січня 1829 року з Кременця – звернення до свого опікуна (після смерті батька), ректора університету Яна Снядецького, щодо цивільної кар'єри в одній із установ Варшави. Після цього одержав рекомендації від А. Чарториського та К. Козмяна і здобув роботу у Варшаві на правах апліканта в Комісії Скарбу.

У другому листі, адресованому з Дрездена Олександрі Бекю у Вільнюс, (2 квітня 1831 р.), Юліуша, окриленого до пізнання світу і оптимізму, переповнюють емоції люблячого брата, в словах якого ще не відчувається гіркоти, яка прийде з роками.

І далі знову – словами пані Маргарити:

«...Не так звучить останній, третій лист із вільнюської збірки, надісланий Саломеї Словацькій-Бекю до Львова. Його написано зрілою людиною, позаду якої було багато доріг, багато пережитого і передуманого. Навіть почерк свідчить про внутрішні переміни. Він утратив свою вишуканість. Відчувається — зовнішнє давно поставлено на другий план. Лист писано в період, коли мати й син домовлялись про зустріч — єдину зустріч, що відбудеться у червні 1848 року після довгої розлуки.

"Мамо найулюбленіша!

От і кілька слів пишу, щоб повідомити Тебе, що я здоровий і бачився з пані Меланією, з якою ми довго говорили про Тебе. З приводу виїзду Твого на води нічого зараз не скажу. Будь терпляча. Вір, що Тебе люблю. Фільові⁶ за кілька його чуйних слів дякую. Це перші його сердечні слова за багато літ. Нехай Господь Бог вами опікується. Я — під його охороною. Усе тут заспокоїлось.

Пані Меланія у кількох словах краще мою душу бачила, ніж Ти тепер, найдорожча моя, бачиш її у листах моїх. Від неї, отже, більш правдиві відомості будеш мати, бо в її очах я бачив порозуміння і співчуття. Цілую Тебе сердечно, дорога моя, і прошу, щоб Ти вірила, що дня жодного не буде, щоб не думав про Твоє щастя.

Твій син Юл.

(Париж), д. 28 лютого 1848 р.

Пиши просто на пошту".

Цим коротким листом Словацький намагався заспокоїти матір у зв'язку з революційними подіями у Франції і повідомляв про зустріч із спільною знайомою Меланією Собанською, яка привезла поетові лист із дому.

Зворушують перші рядки: "...пишу, щоб повідомити Тебе, що я здоровий..." І це написано тоді, коли смертельна хвороба руйнувала здоров'я поета! Мине ще дев'ять місяців, і прах великого поета Польщі прийме французька земля...

Лист був адресований матері за дев'ять місяців до смерті... Дотик Маргарити до аркуша, по якому рука поета виводила чи не останні слова, звернуті, до найріднішої людини, дав, мабуть, і їй отой особливий заряд на майбутнє, який і допоміг справитися з нелегким завданням перекладача. Зрештою, цьому могло сприяти і її проживання в місті Поета, у Кременці, де провела дитинство, зустріла юність, і, ввійшовши у ще прекрасніші літа, ввібрала в себе той неповторний кременецький діалект, який супроводжував і Юліуша чи не у всіх творах, про що не раз відмічав видатний польський дослідник – професор Станіслав Маковський.

Переклад Маргарити Гецевич близький до оригіналу. І це – зрозуміло. Бо, щоб наблизити генія Словацького до українського читача, треба було і самій злитися з ним, і вже потім дати й іншим можливість насититися красою і багатством мислення, повчитися любові до матері, а в ній, отій любові, відчувати душу польського народу, з якого вийшов. Водночас, і зрозуміти мову поляка, яка так само, як і в натхненного українця, не раз переходить із прози у велику поезію, коли лет його душі буває дуже високим... Однак, перекладати Словацького не так уже й просто. Взагалі переклад, це – свого роду, особлива наука...

Адже й Іван Франко, і Гете, і Лессінг, і Белінський та багато інших класиків світової літератури вбачали завдання перекладу в тому, щоб знайомити народ з вершинами людського духу, ширити просвіту, піднімати рівень культури, плекати мистецтво слова. «Передача чужомовної поезії – говорив Франко – поезії різних віків і народів рідною мовою збагачує душу цілої нації, присвоюючи їй такі форми і вирази чуття, яких вона не мала досі, будуючи золотий міст розуміння і почуттів між нами і далекими людськими, давніми поколіннями»...¹³

Використана наука

¹Малахов, В. До онтології романтизм // Україна і Польща доби романтизму. Образ сусіда. – 1999. – С.61

²Радишевський Р.ІІ. Юліуш Словацький, – Київ: Дніпро, 1985. - С. 204.

³Словацький, Ю. Якщо там будеш = Jeślitambędziesz / Ю. Словацький; вибір і передм. М. Гецевич. – Львів, 2004. – 52 с.

⁴Словацкий, Ю. Избранные сочинения, т 2 : драми, проза; письма к матери, перевод М. Абкиной. – М.: Художественная литература, 1960. – 702 с.

⁵Листи до матері: [переклади листів Ю. Словацького М. Гецевич]: збірник / ред.-упоряд. та автор вступ. Статті Т. Сеніна. – Т. : Терно-граф, 2009. – 248 с.

⁶Словацький, Ю. Срібний міф України: поезії, поеми, драми/ Ю.Словацький; передм. «Український патріотизм Юліуша Словацького» Д.В. Павличка; упорядкув., наук. Редагування Р.М. Лубківського. – Л.: Світ, 2005. – 304 с. : іл. – (Сер. « AdFontes – До джерел»).

⁶Павличко, Д. Титан польського і світового письменства // Павличко Д. Над глибинами: літ.-критич. ст. і виступи /. – К., 1983. – С. 279-282.

⁷Словацький, Ю. Українська дума = DumkaUkraińska / Ю. Словацький; упорядкув. та вступ. ст. В. Т. Звенигородського. – Л. : Каменяр, 1993. – 127 с.

⁸Makowski, S. W kręgu rodziny i przyjaciół Słowackiego: Szkice i materiały / S. Makowski. – Warszawa : PIW, [b. r.]. – 375 s.

⁹W kręgu bliskich poety: Listy rodziny Juliusza Słowackiego. T. 1/ Opracowali S. Makowski, Z. Sudolski; pod. red. E. Sawrymowicza. – Warszawa: PIW, 1960. – 763s.

¹⁰Kalendarz życia i twórczości Juliusza Słowackiego. Opracował E. Sawrymowicz przy współpracy S. Makowskiego i Z. Sudolskiego. – Wrocław: zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1960. – 836 s.

¹¹Słowacki, J. Listydomatki / J. Słowacki, – Wrocław: Wyd-woim. Ossolińskich, [b.r.]. –533 s.

¹²Там, де Іква сріблиться імлою...: [вшанування пам'яті Ю. Словацького]: літ.-мист. альманах / ред.-упоряд. та автор вступ. статті Т. Сеніна. – Т. : Джура, 2007. – 272 с. : фотогр. – Із змісту: Поезія; Мистецтво; Публіцистика. - 204-209 с.

¹³Франко І. Зібрання творів у 50 томах. – Т. 37. – Київ, 1982. – С. 201.